

להראות עזבה

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תקצו
ערש"ק פרשת נשא ה'תשע"ז

בין "נשיאי המטות" ל"עומדים על הפקודים"

מדוע הי' קול ה' נפסק?

גדר מצות התשובה לשי' הרמב"ם

הימנעות מניסיון בחלק מהתשובה

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת נשא, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תקצז), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רכבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנוכח לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

במתנה, ללא יגיעה, שלכן נאמר "ראה נתתי לפניך גו", את החיים ואת הטוב" וגם את ההיפך, והקב"ה מבקש "ובחרת בחיים", היינו, שבין שתי הדרכים שישנן בעולם, יבחר יהודי בדרך הטוב והחיים, שאצל יהודי הרי זה דרך התורה כפי שמורה השולחן-ערוך - הנה כאשר היצר הרע רואה שאין לו דרך אחרת לבחון את כחותיו של יהודי, אזי מנסה בדרך הקשורה עם גישה מיוחדת של ערמוניות: היצה"ר אינו אומר ליהודי שלא יפעל בעולם, ועאכ"כ שאינו אומר לו לעשות דבר שהוא היפך רצון הבורא ח"ו, אלא, הוא ממציא לו ("ער רוקט אים אריין") עבודה שאינה שייכת אליו, והתוצאה מזה היא בשתים: (א) מה שהוא צריך לעשות - אינו עושה, (ב) ומה שעשה - כיון שאין זו העבודה שלו, הנה אף שעשה מצוה, לא נעשה הדבר בכל הפרטים וההידורים כפי שצריך להעשות.

(תורת מנחם ח"מ עמ' 203 ואילך)

כאלו שכחם בפה וכאלו שכחם בכיס

ישנו סיפור בשם רבינו הזקן שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות הגביר ובעל-העגלה...

כלפי מה אמורים הדברים?

ישנם כאלו שכחם בפה, שיודעים היטב לנגן ניגון, וישנם כאלו שכחם בכיס, שיכולים ליתן ריבוי צדקה - הרי אם היו כאן כאלו שהתחלפו בתפקידיהם: אלו שהיו צריכים ליתן יותר ממון, ניגנו יותר, ואילו שהיו צריכים לנגן יותר, הרשו לעצמם להלוות כסף - הנה במקום לדחות זאת עד לאחר מאה ועשרים שנה, ומה גם שמשיח בא ויתבטלו כל הענינים, הרי מוטב לתקן זאת מיד: אלו שלא השלימו בנתינת הכסף - ישלימו בנתינת הכסף, ואלו שלא השלימו בהניגון - ישלימו בהניגון. וכאשר יעשו זאת על אתר - יהי זה בבחינת סותר על מנת לבנות במקומו...

כבר אמרתי פעם שלא משלמים לי בשביל "דרשות"... ובמילא, אין בכוונתי להנעים את זמנכם ("איר זאָלט האָבן אַ גוד-טיים"), וכן אין בכוונתי לספר את ה"בדיחה"; אלא שסבור הנני שע"י הדברים האמורים יושלם בב' הענינים: הן בהנגינה והן בהכסף.

(תורת מנחם ח"ד עמ' 198 ואילך)

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאנאנץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויקה

תוכן הענינים

מקרא אני דורש.....ה

בין "נשיאי המטות" ל"עומדים על הפקודים"

מדוע רק בפרשתנו נזכר שהנשיאים היו שוטרים במצרים? / מדוע מפרט הכתוב קרבנות כל נשיא ונשיא בפני עצמו ולא כללם כולם ביחד? / ביאור הטעם לקרבנות הנשיאים, ושהיו בזה שני פרטים, כנשיאים של כל שבט לחוד וכנשיאי כל ישראל

(עי' לקוטי שיחות ח"ח עמ' 41 ואילך)

פנינים... עיונים וביאורים קצרים.....ח

בין "לביית" ל"בבית" / כללות בסיני ופרטות באהל מועד - בפרשתנו

יינה של תורה.....ט

מדוע ה' קול' ה' נפסק?

השי"ת הגביל הקול דמתן תורה בשביל מעלת הבחירה / אילו ה' הקול נמשך ה' העולם כולו אהל מועד / תכלית בריאת העולם - "דירה בתחתונים" / להביא את ה"קול" אל מחוץ לאהל מועד

(עי' לקוטי שיחות ח"ג עמ' 20 ואילך)

פנינים... דרוש ואגדה.....יג

"אל תסתרי עם איש פלוגי" בעבודת ה' / כל עבירה - רוח שטות בלבד

חידושי סוגיות.....יד

גדר מצות תשובה לשיטת הרמב"ם

יפלה בקושיית העולם אמאי מנה הרמב"ם רק הודיו ולא עצם מצות התשובה למצוה, ויקשה על ביאור המנ"ח / ידחה הסברא דהיא מן הציוויים הכוללים שאינם נמנים / יסיק ע"פ ביאור דברי המבי"ט שידיו ותשובה ענין אחד הם

(עי' לקוטי שיחות ח"ה עמ' 18 ואילך)

תורת חיים.....יז

אל תביאנו לירי נסיון

יכל משרת ענבים לא ישתה... מכל אשר יעשה מגפן היין | מתלא אמר, ילך לך אמרינן לגיורא, יסחור סחור, לכרמא לא תקרב' (נשא ג, ג-ד. מדרש רבה פרשה י, ח)

דרכי החסידות.....יט

'אובל' קוגל' שהתפלל

הוספה.....כב

לקט מתוך דברות קודש בעניני הוראה, הדרכה וחיוזק בעבודת השי"ת

לקראת שבת

שהקב"ה יוכל לומר "ושכנתי בתוכם": זהו ה"בית-מקדש" שלי משחורב ביהמ"ק בירושלים.

ועד"ז בכיוון השני - בנוגע לראשי-ישיבות, מלמדים, משפיעים ומשגיחים וכו' וכו'.

וכאשר מחליפים את התפקידים - הנה למרות שמקבל שכר על עבודתו, שהרי "אין הקב"ה מקפח שכר כל ברי", מ"מ, יכול להיות חבול בגופו, כבסיפור הנ"ל, וכמו"כ חבול בנשמתו, כדברי רבינו הזקן שזהו מעמד ומצב של נשמות התועות, כך, שיתכן אמנם שישב בגן-עדן, כמו שהגביר ישב בבית-הכנסת, אבל הוא יושב עם בגדים מלוכלכים וקרועים, והיינו, שחסר לו בלבושי המצוות, וב"נר מצוה ותורה אור".

ולכן צריך למלא את השליחות באופן שכל אחד עוסק בענינו.

(משיחת י"ב תמוז תשכ"ד - תורת מנחם ח"ט עמ' 204 ואילך)

גישה מיוחדת של ערמומיות

בשליחותו של כל יהודי בהפצת היהדות - לכל לראש בנוגע לעצמו, בנפשו הבהמית ובגופו, ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, וכן בביתו, וגם בכל הסביבה והעיר, ובכל מקום שידו מגעת, ועד לאפשרות של פעולה בכל העולם כולו שנברא בשבילו - ישנם אופנים שונים של שליחות.

וטעם הדבר - לפי שהפעולה היא ע"י רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה, ועי"ז צריכים לפעול בכל העולם בכל הפרטים שבו, שכל פרט יהי' דירה לו ית', שיוכל להיות בו השראת אלקות, ויהי' ניכר בו ש"אין עוד מלבדו", ולכן ישנם כל מיני אופני שליחות שונים, שהרי אינו דומה אופן העבודה שצריכים לפעול ב"דומם" או "צומח", "חי" או "מדבר", ועד"ז בנוגע להפרטים שבד' סוגים אלו.

אמנם, כיון שרצונו של הקב"ה שיהודי יתייגע על ענין של יהדות, ולא שיקבלנו

וכאשר יצאו מבית-הכנסת - הנה הבעל-עגלה הי' לבוש בגדי שבת עם כל ההידורים, והלך עם כל האורחים, ואילו הגביר הי' מלוכלך וחבול, והלך לאכסניא לבדו, כי גם אורח כבר לא נשאר עבורו... לאחר מאה ועשרים שנה, בבוא דינם של הגביר והבעל-עגלה לפני ב"ד של מעלה, פסקו, שנשמותיהם צריכות לירד למטה עוד הפעם, ואז ימלא בעל-העגלה את המצוה ד"עזוב תעזוב עמו", להוציא את העגלה מן הבוץ, והגביר ימלא את המצוה של הכנסת אורחים, שזוהי המצוה והעובדא שלו.

עד כאן הוא הסיפור של כ"ק מו"ח אדמו"ר, בשם רבינו הזקן.

וזהו ענין נשמות התועות - דאף שקיימו אמנם מצוה, הרי מצד זה שכל אחד קיים את המצוה ששייכת לחבירו, לא נתקיימה המצוה בשלימותה, וגם נחסר בהמצוה ששייכת אליו, ולכן הי' צורך להמשיך את נשמותיהם למטה עוד הפעם, כדי שכל אחד ימלא את תפקידו וענינו.

הוא מוצא עוד מצוה: להאריך בשולחנו...

ובזה יש הוראה ולימוד לכל אחד מאתנו:

ישנו "עסקן" כזה שכאשר אומרים לו: כיון שיש לך השפעה בעיר, ובעיר ישנן ריבוי משפחות, כן ירבו, אי לזאת, עליך להתעסק בעסקנות ציבורית בעירך, ולפעול שיתוסף בצרכי הרבים, שיהי מקוה כדבעי, ובית-כנסת כדבעי, ותלמוד תורה דרבים כדבעי וכו' וכו' - אזי משיב,

ועד"ז לאידך גיסא: כאשר ישנו בחור בישיבה, או ראש-ישיבה או משפיע בחסידות, ואומרים לו: עליך להכין היטב ("קוק-דורך") את השיעור שתלמד מחר עם התלמידים, או להכין היטב את המאמר שאתה צריך ללמוד עמהם או לחזור ברבים, וכדאיתא במדרש "אמרה ד' פעמים בינו לבין עצמו" - אזי משיב, שאין לו פנאי, כיון שעסוק בעסקנות ציבורית; עליו להשתדל שיהי' כסף לישיבה, ולהשתדל שבבית-הכנסת שלו תהי' בימה יפה ופרוכת יפה. ואם אין לו עוד מה לעשות - אומר, שעליו להשתדל לחנך את פלוני שיגדל להיות "עסקן ציבורי"...

וכיון שעל כל דבר יכולים למצוא מקור בתורה - הנה כל א' מהם מביא ראיה, באמרו, זוהי המצוה ד"עזוב תעזוב", וזוהי המצוה ד"הכנסת אורחים", וכיו"ב, כהסיפור שסיפר לנו כ"ק מו"ח אדמו"ר.

כשמחליפים את התפקידים יכול להיות חבול בגופו ובנשמתו

ועל זה בא הלימוד לכל אחד מאתנו: כאשר בהשגחה פרטית נתמנה פלוני לרב בארצות-הברית דוקא - הנה עיקר

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

בין "נשיאי המטות" ל"עומדים על הפקודים"

מדוע רק בפרשתנו נזכר שהנשיאים היו שוטרים במצרים? / מדוע מפרט הכתוב קרבנות כל נשיא ונשיא בפני עצמו ולא כללם כולם ביחד? / ביאור הטעם לקרבנות הנשיאים, ושהיו בזה שני פרטים, כנשיאים של כל שבט לחוד וכנשיאי כל ישראל

בסיום הסדרה באה פרשה ארוכה אודות קרבנות הנשיאים שהביאו לחנוכת המזבח - בראש חודש ניסן. ובתחילת הענין מתאר הכתוב את הנשיאים: "ויקריבו נשיאי ישראל, ראשי בית אבותם, הם נשיאי המטות, הם העומדים על הפקודים" (ז, ב). ומפרש רש"י:

"הם נשיאי המטות - שהיו שוטרים עליהם במצרים, והיו מוכים עליהם, שנאמר 'ויזכו שוטרי בני ישראל וגו'; הם העומדים על הפקודים - שעמדו עם משה ואהרן כשמונו את ישראל, שנאמר 'ואתכם יהיו וגו'".

והיינו, שמשמיענו ב' ענינים שהיו בהנשיאים: (א) הם שהיו שוטרים במצרים ונתנו גוים למכים בשביל בני ישראל. (ב) הם שעמדו לאחר מכן ביחד עם משה ואהרן בעת מנין בני ישראל לשבטיהם; וצריך ביאור, מה ראה הכתוב כאן להזכיר ב' ענינים אלו?

ובפרטיות יותר:

בנוגע לענין הא', מעלתם של הנשיאים בזה שסבלו במצרים בשביל בני"י - למה חיכה הכתוב והשמיענו מעלה זו רק כאן? הי' צריך להשמיענו זה מיד בתחילת הספר (בפרשת במדבר), כאשר נפרטו לראשונה שמות הנשיאים בקשר לזה שעמדו במנין בני ישראל!

ובנוגע לענין הב', זה שהנשיאים עמדו עם משה ואהרן בעת המנין - כאן הרי מדובר על א' ניסן, ואילו המנין הי' רק בא' אייר, חודש ימים לאחר מכן; מה טעם איפוא

להזכיר כאן את זה שבעתיד הם יהיו "עומדים על הפקודים"?

ואמנם יש המפרשים (באר בשדה) שכוונת רש"י היא לא להמנין דא' אייר המסופר ב' במדבר, אלא להמנין שהי' קודם לכן בתחילת נדבת המשכן (כמו שכתב רש"י בריש פ' כי תשא בפירוש "כל העובר על הפקודים");

אך דוחק גדול לפרש כן, כי ב"פשוטו של מקרא" לא נזכרו שם הנשיאים כלל, ואפילו אהרן לא נזכר שם. ולכן נראה לפרש כפשוטו שכוונת רש"י היא להמנין שהי' בא' אייר שבו מפורש שהי' על ידי משה ואהרן וכל הנשיאים, וזה שהזכיר זה הכתוב כאן – ביחד עם המעלה הא', שסבלו במצרים בשביל בניי – הוא משום ששייך לתוכן המשך הפרשה, וכדלקמן.

ב. ביאור הענין:

בנדבת הנשיאים היו שני חלקים כלליים. בתחילה התנדבו הנשיאים עגלות ובקר למשא המשכן, ולאחר מכן הוסיפו והתנדבו קרבנות רבים לחנוכת המזבח.

ובולט ההבדל בין נדבות אלו בסגנון הכתוב, שבנדבה הא' – העגלות והבקר – אין הכתוב מדגיש את ההבדל שבין הנשיאים, אלא כולל את כולם בצוותא: "שש עגלות צב ושני עשר בקר, עגלה על שני הנשיאים ושור לאחד" (ז, ג); אמנם בנדבה הב' מדגיש הכתוב את זה שהנשיאים הביאו את קרבנותיהם כל אחד בפני עצמו, ביום אחר ונפרד מחבירו.

יתירה מזו: הכתוב מאריך ביותר, חוזר ומפרט את הקרבנות כולם בכל נשיא בנפרד, אף שכולם הביאו את אותם קרבנות בדיוק. והדבר תמוה, לשם מה?! לכאורה, די הי' ומספיק באם יפרט את הקרבנות פעם אחת בלבד, ולאחר מכן יפרט את שמות הנשיאים ואת הימים שבהם הקריבו ותו לא!

וצריך לבאר, שאף שבפועל הביאו את אותם קרבנות, הרי מבחינת הכוונה הי' הבדל ביניהם, וכל נשיא היתה לו כוונה מיוחדת המתאימה לתוכן השבט שלו, ולכן מאריך הכתוב ומפרט את הקרבנות בכל נשיא בפני עצמו – כי לא הרי זה כהרי זה.

ג. ולהעיר, שדבר זה נכון גם אליבא דרש"י בפירושו על התורה. כי, אף שרש"י הביא בפירושו רק רמז אחד בפרטי קרבנות הנשיאים – הרי רמז זה הוא ענין כללי המתחלק לכו"כ פרטים, ושפיר אפשר לומר שבתוך רמז כללי זה היתה לכל נשיא כוונה והדגשה פרטית המיוחדת לשבטו.

וידגומא – הרמז שכתב רש"י בקרבן של "שעיר עזים" (ז, כב), שהוא "לכפר על מכירת יוסף": הרצון לכפר על מכירת יוסף עמד ביסוד הקרבנות של כל הנשיאים, אולם אינו דומה שבט לחבירו, בהתאם לחלקם בענין המכירה (וראה גם רש"י מקץ מב, ג – "שלא היתה אהבת כולם ושנאת כולם שוה לו").

לקט מתוך דברות קודש

בעניני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת הדברים באו כאן באופן שנאמרו, כמעט ללא עריכה, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

נשמות התועות

אם "נגמרות" כל המצוות שיש לו – אזי מוצא עוד מצוה: להאריך בשולחנו, לאכול באריכות... / כאשר מחליפים את התפקידים, יכול להיות חבול בגופו, וכמו"כ חבול בנשמתו / ישנם כאלו שכחם בפה, וישנם כאלו שכחם בכיס

דין "עזוב תעזוב עמו", שצריך לעזור ליהודי שנמצא במעמד ומצב שזקוק לדרישה ועזר – נגש לעזור להוציא את העגלה מן הבוץ. אך כיון שלא הי' רגיל בעבודות כאלו, ומה גם שהי' לבוש בבגדי שבת, הרי מובן, שה"עזרה" שלו היתה קטנה ביותר... ולא עוד אלא שהתלכלך ונחבל, וכך הגיע לבית-הכנסת מלוכלך וחבול.

ואילו בעל-העגלה, גם הוא טבל במקוה ולבש בגדי שבת, והקדים לילך לבית-הכנסת, להרכות בהוספה מחול על הקודש, ובינתיים אמר תהלים, ובראותו מסביבו אורחים עניים, הזמינם לאכסניא שלו לסעודת שבת על חשבוננו. ולאחרי קבלת שבת, כאשר הגבאים עמדו לחלק את האורחים העניים בין הגבירים והבעלי-בתים של העיירה, אמרו האורחים שהם כבר מוזמנים לסעודת שבת אצל בעל העגלה.

יש סיפור שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר, בהתוועדות י"ב תמוז תש"ד (לפני עשרים שנה), בשם רבינו הזקן, בענין נשמות התועות:

פעם נסע גביר עם בעל-העגלה שלו לקנות סחורה.

– באותם זמנים הי' הסדר אפילו אצל גבירים בעלי-עסקים, שרק מזמן לזמן היו נוסעים לרכוש סחורה, והיו מביאים הסחורה לביתם, ומוסרים אותה למישהו אחר, והם היו יושבים ועוסקים בתורה. –

בהיותם בדרך, הנה בבוא ערב שבת, עצרו בעיירה כדי לשהות בה עד לאחר שבת. וכמנהג ישראל הלכו בע"ש אחר חצות לטבול במקוה לכבוד שבת.

לאחרי הטבילה, כאשר הגביר הלך לבית-הכנסת, בהיותו לבוש בגדי שבת, ראה שעומדת עגלה ושוקעת בבוץ. וכיון שישנו

על לחייו.

ספק אצלי, קרוב לודאי, שהוא לא ידע פירוש המלות, ומה גם בקטעים הצפופים – אבל הוא התפלא.

האנחה ב"והוא רחום" ליוותה אותי עשרות שנים.

איי, העיירות הקטנות ("די קליינע שטעטעלאך") בימים עברו, לא יודעים כלל את הנזק הגדול שלנו באבדנו אותם.

פעם היה היהודי הפשוט – שונה, אפילו היהודי הרגיל (דער עולם'שער איד) היה שונה.

לעסוק בעבודת התפלה לכל הפחות פעם בשבוע

צריכים להתפלא, אין אנו עשירים גדולים שנוכל להרשות לעצמנו הרבה, אך לכל הפחות פעם אחת בשבוע צריכים לעסוק בעבודת התפלה.

צריך להיות ה'לפני התפלה', התפלה, ו'אחרי התפלה'. ישנן אמנם מניעות של בריאות, פרנסה, וצריכים אכן לבקש את השי"ת על כך, והוא אכן צריך לתת. אינני רוצה להצדיק אותו. ואכן יתן השי"ת לכל בני ישראל פרנסה בהרחבה והרווחה ובמנוחה, אך מן ההכרח שיהיה ה"בכ"ן ולו במשהו, במעט. פעם אחת בשבוע של עבודת התפלה לפחות, וממילא תתבטלנה המניעות, ותהיינה בריאות, פרנסה.

מן ההכרח שתהיינה מדות חסידות

חסידים בזמנים שעברו היו בעלי כח, תקיפים, היה בכחם להביא החלטה לידי פועל. התוועדות בימים עברו פעלה והשפיעה. היה זה בבחינת ניקור וחיטוט, בקור ובחום, המשפיע היה שבור בינו לבין עצמו, המאזין היה שבור משברונו של המשפיע (המדבר). כיום – דברנות ישנה, אך לא המדבר ולא המאזין שבורים ברוחם, שומעים רק את העקיצה.

אכן, הדברים צריכים להיות בתקיפות, דברים קשים בעלי עקיצה, אבל עם העוקץ כלפי עצמו, מן ההכרח שתהיינה מדות חסידות.

(תרגום מספר השיחות ה'שי"ת עמ' 384 ואילך - לקוטי דיבורים המתורגם ח"ד עמ' 756 ואילך)

ובפרטיות:

אינו דומה שמעון ולוי – שהם אמרו "לכו ונהרגו" (וישב לו, כ. רש"י ויחי מט, ה), ליהודה שאמר "ידינו אל תהי בו" והוא שהציע למוכרו ולהרוויח את כספו (וישב לו, כז);

ואינה דומה השתיקה של בני לאה יששכר וזבולון בעת המכירה שהיתה משום ש"לא היו מדברים בפני אחיהם הגדולים מהם", להשתיקה של דן ונפתלי, גד ואשר – שמלכתחילה לא היתה שנאתם ליוסף שלימה (כדברי רש"י ויחי שם);

וכל אלו אינם דומים לראובן, שהוא לא ה' נוכח בעת המכירה (וישב לו, כט) – אף שהי' נוכח מקודם לכן בעת שהשליכוהו לבור;

וכל עשרה אלו אינם דומים כלל (בענין זה) ליוסף ובנימין, ובהם גופא יש חילוק: בנוגע ליוסף אפשר לומר שהוא גרם להמכירה על ידי שסיפר חלומותיו כו', ואילו בנימין לא הי' שייך מעיקרא לכל הענין מתחילתו ועוד סופו!

[ואולי י"ל, שזה שנשיא בנימין הביא שעיר עזים לכפר הוא על זה שבנימין לא חיפש אותו כל אותן השנים. או – לכפר על יעקב אביהם ששלח את יוסף לשכם, ודו"ק].

ועד"ז מובן בשאר פרטי הקרבות – שאף שכתב רש"י רק רמז אחד הרי בתוך רמז זה יש כו"כ פרטים וכל נשיא הקריב בהדגשה פרטית מיוחדת (ויש בזה אריכות דברים ואכ"מ).

ד. ונחזור לתחילת הדברים: זה שהכתוב מפרט בתחילת הענין ב' מעלות בענין הנשיאים – הוא משום שב' מעלות אלו מתאימות הן לשני פוגי הנדבות:

נדבת העגלות והבקר באה ע"י הנשיאים ביחד, בלי להדגיש את ההבדל ביניהם – וקרוב זה שייך להיותם "נשיאי המטות", היינו שמסרו את נפשם למען בני ישראל במצרים בעת היותם שוטרים עליהם, והרי כל בני ישראל היו באותה עבודת פרך במצרים ביחד, ללא הבדל;

אולם בנדבת הקרבות לחנוכת המזבח מפרט הכתוב את כל פרטי הקרבן בכל נשיא בפני עצמו, ומכאן שלכל נשיא היתה כוונה פרטית ומיוחדת המתאימה לשבט שלו דוקא – וקרוב זה מתאים לזה שהנשיאים הם ה"עומדים על הפקודים" בעת המנין שהי' בא' אייר, והרי אז היתה ההדגשה על ההתחלקות שבין השבטים, שלא מנו את כל ישראל כחטיבה אחת, אלא כל שבט נמנה בפני עצמו.

ה. ויש להוסיף:

לאמתו של דבר, גם בעת שמנו את ישראל והדגישו את ההתחלקות שבין השבטים – היתה הדגשה גם לאידך גיסא, על זה שכל בני ישראל נמנים ביחד.

ולכן נאמר למשה ואהרן (במדבר א, ד): "ואתכם יהיו איש איש למטה", ומפרש רש"י: "כשתפקדו אותם יהיו עמכם נשיא כל שבט ושבט" – והיינו, "שכולם יהיו אתכם מתחילה ועד סוף". שבכל המנין יהיו עמהם נשיא כל שבט ושבט, כלומר כל הי"ב" (לשון המשכיל לדוד שם).

כלומר: אין הפירוש שכל נשיא עמד ביחד עם משה ואהרן רק בעת המנין של שבטו הפרטי, אלא שכל הנשיאים עמדו בעת המנין של כל השבטים – להדגיש, שגם במנין זה שבו היתה התחלקות בין השבטים וכל שבט נמנה בפני עצמו, הרי סוף סוף כולם הם חלק מעם אחד, והמנין של שבט פרטי נוגע ושייך גם לנשיאי שאר השבטים.

ועפ"ז יומתק גם בפרשתנו, בפירוט הקרבנות שהביאו הנשיאים לחנוכת המזבח – אשר בנוסף לזה שהכתוב מפרט קרבנו של כל נשיא בפני עצמו (דבר שמדגיש את ההתחלקות שביניהם), הרי בסוף הפרשה חוזר ומונה את כל הקרבנות ביחד ("וזאת חנוכת המזבח... מאת נשיאי ישראל, קערות כסף שתיים עשרה וגו'"), לכלול גם בענין זה את כל הנשיאים כאחד.

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

'אוכלי קוגל' שהתפללו

הוא היה גדול בגשמיות, בולט בגופו, והיה מתפלל, הימים שני וחמישי היו שונים מהתפלה של יום ראשון, כשהיה אומר "והוא רחום" – היו שתי שורות דמעות נוזלות על לחייו

האנחה ב"והוא רחום" ליוזתה אותי עשרות שנים

בשנים עברו, לפני חמשים וחמש שנים, לפני שנולדתם – אי אפשר לומר לפני שנהייתם חסידים – תבעו חסידים מדוע אין להם חיות בתפלה, יתירה מזו: אינם מצליחים להתפלל.

– היה זה בזמנים שנשיאותו של כ"ק אדמו"ר הרה"ק [הרש"ב נ"ע] לא היתה עדיין בהתגלות, ולכן הם לא אמרו המלה רבי. –

זכורני זקני החסידים שהיו מתפללים, שהיו עוסקים בעבודת התפלה, הם שמעו וצייתו.

היו זמנים שהתפלה היתה בחפזון, חיפשו ענינים עמוקים בחסידות, "לקוטי תורה" לא למדו: אילו חידושים ישנם שם, את ה"עיינים" לא ידעו, את האותיות הקטנות לא הבינו, ואת הפנים – שם מדובר על אהבה ויראה – לא למדו. למדו "תורת חיים", חיפשו השכלות וביאורים עמוקים.

ואילו זקני החסידים התפללו. זכורני יהודים פשוטים, 'קאשע אידען' [יהודים אוכלי דיסה], 'קוגעל אידען' [אוכלי פשטידה], שהתפללו, בן ציון ויוסף מרדכי בליובאוויטש.

הוא היה גדול בגשמיות, בולט בגופו, והתפלל. הימים שני וחמישי היו שונים מהתפלה של יום ראשון, כשהיה אומר "והוא רחום" – היו שתי שורות דמעות נוזלות

בתורת הנקראת תורת חיים - הוראה בחיים. כוונתי כפשוטה, הנהגה יום-יומית על פי התורה ודיוק עוד יותר ממה שהאדם הי' זקוק לזה קודם, וכנ"ל אין לך דבר העומד בפני הרצון.

(אגרות קודש חב"ז עמ' סט)

אין לעשות 'קונצים'

במה שכותב אשר אירע לו בדרכו מחזה בלתי רצוי, והשקו"ט שהיה לו במחשבתו אם להסתכל ולא להתרשם או שלא להסתכל כלל, ומחלוקת ישנה ונושנה היא, וישנה בזה גם שיחה מכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, ומסיים בפשיטות אשר אין להסתכל ואין לעשות 'קונצים', כי לא זהו תפקיד האדם, וכמו שמתפללים בכל יום ואל תביאנו לידי נסיון, ולפלא גם הספק בזה.

(אגרות קודש ח"יב עמ' רכו)

אינה צודקת בכתבה שצריך להיות בסביבה בלתי דתית שזהו הדרך לבחון כחות עצמו - כי אדרבה כל אחד ואחד מתפלל ובתחלת היום, ואפילו צדיק גמור "ואל תביאנו לידי נסיון". אלא כשהקב"ה מזמין נסיון צריך להיות חזק ולעמוד בנסיון. וכניסה לויכוחים - זהו תפקידם של רבנים וכו' - אבל לשאר אנשים הוא רק כשמוכרחים לזה.

(ממכתב כ' בסלו תשכ"ה)

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

בין "לבית" ל"בבית"

וכל תרומה גו' אשר יקריבו לכהן לו יהי' אמר ר' ישמעאל וכי תרומה מקריבין לכהנים והלא הוא המחזור אחרי' לבית הגרנות כו' (ה, ט. רש"י)

ידוע שלשון רש"י מדויקת ביותר ומכל אות בדבריו יש ללמוד דברים רבים. ויש להביא דוגמא לזה מלשון רש"י כאן:

איתא בגמ' "הכהנים כו' המסייעים כו' בבית הגרנות כו' אין נותנין להם תרומה כו' בשכרן ואם עושין כן חיללו" (בכורות כו, ב). וכן כתב הרמב"ם להלכה "אסור לכהנים ולוים לסייע בבית הגרנות כדי ליטול מתנותיהן. וכל המסייע חילל קדש השם. ועליהם נאמר שחתם ברית הלוי. ואסור לישראל להניחו שיסייעהו אלא נותן להם חלקן בכבוד" (הל' תרומות פי"ב הי"ח).

ועפ"ז יש לפרש שדייק רש"י וכתב "הלא הוא המחזור אחרי' לבית הגרנות" ולא כתב "בבית הגרנות", לרמז שהכהן מגיע ומחזור אחר התרומה לבית הגרנות, אך אין הוא מסייע בבית הגרנות עצמו.

(עי' לקוטי שיהות ח"ח עמ' 29 הע' 3)

כללות בסיני ופרטות באהל מועד - בפרשתנו

וכל תרומה גו' אשר יקריבו לכהן לו יהי' אמר ר' ישמעאל כו' אלו הביכורים שנאמר בהם תביא בית ה' אלקיך ואני יודע מה יעשה בהם ת"ל לכהן לו יהי', בא הכתוב ולימוד על הביכורים שיהיו ניתנין לכהן (ה, ט. רש"י)

לכאורה צריך ביאור, מדוע המתין הכתוב להורות "מה יעשה" בביכורים עד לפרשתנו, ולא הזכיר מיד כאשר נאמר "תביא בית ה' אלקיך" (משפטים כג, יט. תשא לד, כו), שיש לתת את הביכורים לכהן?

ויש לומר שרמז רש"י התירוץ לזה במה שהביא כאן שם בעל פירוש זה "רבי ישמעאל", שלא כדרכו ברוב פירושו שאינו מביא שם בעל המאמר:

שיטת רבי ישמעאל היא ש"כללות נאמרו בסיני ופרטות באהל מועד" (סוטה לו, ב). וא"כ, שפיר מובן, שבפסוק "תביא בית ה' אלקיך" - שנאמר "בסיני", נזכר רק כללות הדין. ואילו ה"פרטות" - "שיהיו ניתנין לכהן", נאמר רק בפרשתנו, שנאמר "באהל מועד". וק"ל.

(עי' לקוטי שיהות ח"ח עמ' 38 ואילך)

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

אל תביאנו לידי נסיון

וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּהּ . . מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִנְּפֶן חַיִּין

מתלא אמר, 'לך לך' אמרין לניורא, 'סחור סחור', לכרמא לא תקרב'

(נשא ו, ג-ד. מדרש רבה פרשה י, ח)

הימנעות מנסיון כחלק מהתשובה

הודיעונו חכמינו ז"ל "אין לך דבר העומד בפני התשובה", אשר הנקודה שלה חרטה על העבר וקבלה טובה על להבא. והוסיפו בזה ובכגון זה, "לך לך אמרין לניורא, סחור סחור לכרמא לא תקרב", ובכל יום קבעו תפלה בברכות השחר "ואל תביאנו לידי נסיון" וכו', שגם זה ציווי תורתנו הק', ובודאי שביכולת האדם לקיים זה במילואו, ואין הדבר תלוי אלא ברצון.

(אגרות קודש חכ"ג עמ' שצא)

נצטוה כל אחד ואחת מבני ישראל לשלול רגש האוש, כי "אין לך דבר העומד בפני התשובה", שענינה של תשובה הרי היא חרטה גמורה מעומק הנפש על העבר ובמילא קבלה טובה על להבא, כולל גם כן להיזהר ולשלול כל ענין שעלול חס ושלום להעמיד את האיש בנסיון עוד הפעם, וכל זהירות נוספת בזה תשובת. וה' הוואה ללבב אשר התשובה בפרטי' האמורים אמיתית היא ונפשית היא - הרי הוא רב לסלוח, ועד לסליחה שלמה כפי יכולת ה', כולל גם כן מיעוט הצער והבושה שנגרם לכל המעורבים במאורע ובפרשה זו, ובסגנון הכתוב "היד ה' תקצר?" והרי זהו ממשאלות לבבה לטובה, לשלול הצער וכולי.

על פי המבואר בספרי הרמב"ם - שהוא ה' רופא הגוף ורופא הנפש גם יחד - מובן אשר כל מאורע הדורש תשובה, צריך לנצל **לְהוֹסֵפָה** בצד הטוב, על ידי הוספה בעשית הטוב והישר בין אדם למקום וגם בין אדם לחברו, וכפי שהתווה יוצר האדם ומנהיגו

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

מדוע ה' קול ה' נפסק?

השי"ת הגביל הקול דמתן תורה בשביל מעלת הבחירה / אילו ה' הקול נמשך ה' העולם כולו אהל מועד / תכלית בריאת העולם - "דירה בתחתונים" / להביא את ה"קול" אל מחוץ לאהל מועד

המקום בו ה' השי"ת מדבר עם משה, הוא כמסופר בסוף פרשתנו: "ובבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו". ושם ה' משה שומע את הקול "מדבר אליו מעל הכפרת".

והנה, מה שה' צריך משה לבוא אל האהל בכדי לשמוע את הקול, אינו משום שהקול ה' נמוך וחלש, ואדרבא, אמרו חז"ל (הובא ברש"י) שהתורה קראתו "הקול" - משום ש"הוא הקול שנדבר עמו בסיני". ואף על פי שה' קול גדול וחזק, מכל מקום נשמע באהל מועד בלבד, ו"כשמגיע לפתח ה' נפסק ולא ה' יוצא חוץ לאהל".

ויש לתמוה בזה, מה טעם ה' הקול פוסק חוץ לאהל, ומה פסול יש בכך שימשיך הקול גם במחנות אחרים וישמענו משה שם? ותגדל התמיהה, שהרי נס מיוחד עשה השי"ת בעבור שלא ישמע הקול בחוץ, שטבעו של קול חזק שנשמע גם למרחקים, ואם ה' נעצר מחוץ לאהל, אין זה אלא פלא היוצא מגדרי העולם. ומשמע שענין גדול יש בדבר שלא ישמע הקול בחוץ.

השי"ת הגביל הקול דמתן תורה בשביל מעלת הבחירה

בעת מתן תורה, כאשר דיבר ה' אל כל קהל ישראל, הרי ברור וודאי שלא ה' מקום כלל שיעבור יהודי על רצון השי"ת באותה שעה. דכאשר שומע יהודי איך שהקב"ה נגלה אליו ואומר לו "אנכי ה' אלקיך" (יתרו כ, ב) שהשי"ת הוא כחו וחיותו של יהודי (ראה לקוטי תורה במדבר טז, ד ועוד), ממילא ברור ופשוט בדעתו שכל מהותו ומציאותו היא רק לעבדו ית'.

כדאמרו בש"ס ריש תענית "איזו היא עבודה שהיא בלב . . . זו תפלה", ועד שתפלה בלי כוונה (היינו הכוונה הכללית כגון דע לפני מי אתה עומד וכיו"ב) אינה תפלה (רמב"ם הל' תפלה פ"ד הט"ו. עיי' בחידושי הגר"ח שם), ובמק"א נת' דיוק לשון הרמב"ם בריש הל' תפלה "חייב מצוה זו כך הוא שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום כו'", שגדרה של מצות תפלה הוא – ביטוי של רגש מסוים בדיבור, ובלי הרגש של "תחינה" אין משמעות באמירת תיבות התפלה. וטעמא דמילתא שמ"מ חשיבא למצוה שבדיבור, כי במנין המצוות מונין את ענין הדיבור שבתפלה, ולא את הכוונה שבה. ובמנין המצוות שבריש ס' היד מ"ע ה נקט הרמב"ם "להתפלל אליו", וכן בריש הל' תפלה כ' "מצות עשה להתפלל בכל יום".

ויעד"ז מצינו במצות ת"ת, דקיי"ל בשו"ע או"ח סמ"ז דאינו מברך על הרהור משום דלאו כדיבור דמי, דמעשה המצוה של ת"ת הוא הדיבור (עיי' הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב), אע"פ שבתושבע"פ אם אינו מבין מה שהוא אומר אין זה נחשב לימוד כלל, כמ"ש אדמו"ר הזקן שו"ע או"ח ס"נ ס"ב ע"פ המג"א שם, ובהל' ת"ת שם הי"ג.

וה"ה בנדו"ד לענין תשובה שבמנין המצוות מונין מעשה הוידוי שבה, ומהאי טעמא גם בתחילת הל' תשובה הדגיש הרמב"ם ענין הוידוי, כדרכו בכל מקום שבתחילת הענין מביא המצות עשה המפורשת בתורה, שבנדון דידן הוא מצות וידוי (וסמך על דבריו בכותרת שגם עצם עשיית התשובה הוא חלק ממצוה זו).

והנה, התורה לא ניתנה למלאכים כי אם לבני אדם. וטעם הדבר משום שנחת רוח לפניו ית' בעבודתם דוקא. שהמלאכים אינם בעלי בחירה ומוכרחים לעשות שליחותם, אבל לאדם ניתן כח הבחירה בחיים או במוות, בטוב או ברע. וכאשר הוא בוחר בחיים רוחניים אמתיים, על אף הפיתויים והניסיונות, הרי גדלו מאוד החביבות והתענוג לפניו ית'.

וזהו הטעם מה שהקול דמתן תורה הפסיק לאחר סיום מעמד הר סיני, אף שקולו של השי"ת הוא בלתי מוגבל והי' יכול להיות נמשך לעולם ועד. דאילו הי' הקול ממשיך להישמע, הרי לא היתה ליהודי האפשריות לבחור ברע, שהרי שומע באזניו קול השי"ת מצוהו לבחור בחיים. ועל כן, "כשימשוך היובל הוא סימן סילוק שכינה והפסקת הקול" (פרש"י יתרו יט, יג), בכדי שיוכל יהודי לעבוד עבודתו על ידי בחירה עצמית, ולעשות נחת רוח לבורא ית"ש.

אילו הי' הקול נמשך הי' העולם כולו אהל מועד

ועל יסוד האמור, שעיקר עבודת האדם היא בהיות לו אפשריות הבחירה בין טוב לרע דוקא, נמצא מובן גם מה שהי' הקול המדבר למשה נפסק בפתח אהל מועד.

כי אילו הי' הקול נמשך גם מחוץ לאהל מועד, הרי הי' העולם כולו נעשה מלא בגילוי שכינתו ית', ולא היתה נתינת מקום לחטא ולעבירה כלל. דאהל מועד קדושתו היא משום השראת השכינה שם ונקרא "אהל מועד" על שם הדיבור עם משה, מלשון "ונועדתי לך שם" (תרומה כה, כב). ואם הי' הקול נמשך הלאה, הי' העולם כולו בבחינת אהל מועד, ולא הי' הקב"ה מקבל את הנחת רוח מעבודתם של ישראל הנעשית מבחירה והתגברות על הרע דייקא.

והנה, לא ממעלת הבחירה בלבד הי' הקול צריך ליפסק, אלא גם מחמת עיקר תכלית הכוונה בבריאת העולם מעיקרו, שאינה יכולה להתקיים אילו הי' הקול נמשך מחוצה לאהל מועד.

דהשי"ת לבד אינו חסר דבר והוא שלמות הכל, ומה שברא עולמות, אין לזה סיבה המושגת בשכל, אלא מה ש"נתאוהו הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", ברצון ותאוה שמעלה מן הטעם והדעת. ותוכן "תאוה" זו היא שייבראו עולמות רבים, שכל תכליתם ותועלתם הן לצורך אותו עולם נחות ושפל שבסוף כל דרגין, שהוא תחתון שאין תחתון למטה הימנו, והוא חשוך מגילוי אורו ית', והקליפות וסטרא אחרא גוברים בו ביותר.

ושם דייקא, "בתחתונים", נתאוהו הקב"ה שתהי' לו "דירה" בה יוכל לשכון במהותו ועצמותו ית'. וזו כל עבודתם של ישראל לזכך ולקדש את העולם השפל, להשתמש בדברים הגשמיים לשם שמים ולקיים את התורה ומצוותי' בעניני העולם, עד שיהי' העולם כולו זך ומזוכך וראוי להיות מכוון לשבתו ית' (ראה תניא פל"ו ועוד).

ומובן אם כן, שאם הי' הקול נשמע גם מחוצה לאהל מועד, הרי מעתה לא הי' העולם הזה "תחתון" כלל, ולהיפך הי' כולו קדוש ומזוכך בדוגמת אהל מועד עצמו, ואם כן אין מתקיימת כלל "תאוותו" של הקב"ה שבני ישראל דייקא יבררו ויזככו את חושך העולם התחתון ויעשוהו "דירה לו ית'". ועל כן הי' הקול נפסק, וישראל על ידי עבודתם הם ממשיכים את קולו של השי"ת בעולם ומקדשים ומזככים אותו.

להביא את ה"קול" אל מחוץ לאהל מועד

ומזה ילמוד האדם הוראה נחוצה לעבודת הבורא ית'ש:

יכול יהודי לטעות ולחשוב אשר די לו בעבודתו באהל מועד פנימה, לשבת כל ימיו באהלה של תורה, וכל המתרחש מחוץ לאהל מועד אינו נוגע לו כלל, דהלא באהל מועד נשמע קולו של הקב"ה, ומחוץ לאהל הרי הוא מקום החושך והסתר אורו ית', ומוטב אם כן להסתגר באהל.

אך האמת היא, דיסוד גדול בעבודת האדם ובתכליתו עלי אדמות, הוא שעיקר עבודת האדם היא מחוץ לאוה"ה דייקא! שהלא זו תכלית בריאת העולמות ומטרת התהוותם, שתהי' דירה לו ית' בתחתונים, ואם מסתגר הוא באהל מועד, ואינו משים אל לבו לבירור וזיכוך העולם, הרי אינו עוסק בתכלית בריאתו ח"ו.

וכפי שנתבאר למעלה, שקול ה' מצד עצמו הי' צריך להיות נמשך בעולם כולו ולהאירו, ומה שיש חושך ואפילה בעולם ואין נשמע שם קולו של השי"ת, הוא על ידי נס גדול שהקול נפסק בפתח אהל מועד, והוא משום שתכלית הכוונה היא שיהי' חושך, ובני ישראל דייקא יצאו אל החושך להאירו ולקדשו.

וזו תעודת האדם ועבודתו בעולם הזה הגשמי, לישב באהל מועד וללמוד את קול ה', ולאחר מכן "לאמר", להמשיך ולהפיץ את הקול הנשמע באהל מועד, הוא לימוד התורה, ולהאיר עמו את חשכת העולם הנעדר גילוי אורו ית', עד אשר יהי' משכן לו ית'.

מעשה אחד של טהרה מטומאת החטא ואם מתודה בלי גמירה בלב לעזוב הרי זה תרתי דסתרי.

ועפ"ז יש ליישב בפשטות מנין מקורה של חובת תשובה מן התורה, כי היא נכללת בציווי ד"והתוודו" הנזכר בפרשתנו, כי גדרו של וידוי הוא שהאדם גומר בלב לעזוב ומוציא בשפתיו מה שגמר בלבו, ואם לא גמר בלבו אין וידויו ולא כלום, ומעתה נמצא שבמה שחייבתו תורה להתוודות חייבתו נמי לשוב בלבו (וראה גם יד קטנה על הרמב"ם כאן פ"א ס"ב).

וישוב אתי שפיר ג"כ זה שלא הזכיר הרמב"ם בספר המצוות חובת התשובה, כי אין מטרתו כאן לפרט כל הציוויים שעל האדם אלא רק למנות המצוות שנכללו במנין תרי"ג (כנ"ל), ולכן מנה רק וידוי ולא הזכיר החובה לעשות תשובה, כי מעשה המצוה המפורש בקרא דמצוה זו הוי אמירת וידוי, ואילו התשובה אינה אלא מחשבת וכוונת המצוה, דאע"פ שהיא מחשבה וכוונה מחוייבת (כי כנ"ל בלעדה אין כאן וידוי, וגמירת הלב לעזוב החטא היא עיקר המצוה, והוידוי הוא רק תוצאה מזה וביטוי הדבר בשפתיים), מ"מ סוף סוף אינה מעשה המצוה המפורש בקרא.

והרי זה על דרך מצות תפלה שהיא נחשבת מצוה שבדיבור, כדמוכח בסוגיא דברכות כא ע"א גבי הרהור כדיבור כו', ובאמת זהו פשטות פירוש הלשון "יתפלל", שקאי על הדיבור שבתפלה, וזה אע"פ שעיקר ענין התפלה הוא (לא הדיבור, אלא) המחשבה וכוונת הלב,

המבי"ט, דבאמת תשובה ווידוי הם שני חלקים של מצוה אחת – כי התשובה היא חלק המחשבה שבמצוה זו, הגמירה בלב לעזוב, והוידוי הוא חלק הדיבור דמצוה זו, בלשון הרמב"ם שם פ"ב ה"ב ש"צריך להתוודות בשפתיו ולומר ענינות אלו שגמר בלבו", היינו לבטא בשפתיו את שגמר בלבו. ועפ"ז מובן, שמצות וידוי כוללת החובה לשוב, שהרי בלי התשובה בלב אין תוכן לוידוי, כי מצות וידוי אינה אמירת תיבות הוידוי גרידא, אלא לבטא בשפתיים את הגמירה שבלב. וזהו עומק כוונת הרמב"ם שהביא דוגמא ל"מתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב – הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ", דלכאורה, מהו הצורך בדוגמא זו, והול"ל סתם שוידוי בלי עזיבת החטא אינו מועיל. ותו, מדוע לא הביא דוגמא פשוטה מטובל וחציצה על גופו וכיו"ב. אלא שדוגמא זו דוקא מבארת גדרה של תשובה, דכשם ש"טובל ושרץ בידו" אינו ענין צדדי הגורם שהטבילה לא תועיל, כי אין פסול השרץ מגדר צדדי דחציצה המעכבת שהרי יכול לאחוז השרץ מבלי שיחצוץ כלל, כהא דתנן מקואות פ"ח מ"ה בטובל ואוחז דבר בידו, וכן אינו מגדר מחוסר זמן שאין טבילה עולה לו וכיו"ב, שכל אלו תנאים צדדיים שהטבילה זקוקה להם, אלא פסול השרץ הוא להיותו היפך כל ענין הטבילה, דכאשר האדם נאחז בטומאה, אי אפשר שבאותה שעה יהי' אצלו ההיפך שלה (טבילה) – עזיבת הטומאה וטהרה; וכך הוא בנוגע ל"המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב", שהתשובה והוידוי הם

פנינים

דרוש ואגדה

מצד רצונו ית' – יכול הקב"ה למחול תמיד, אפילו לאחר שנסתרה נוראה במקור הדברים ביאור המשך הדברים מדוע לא מועילה מחילה אחר "שנמחקה המגילה", ע"ש.

(נ"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1032 ואילך)

כל עבירה – רוח שטות בלבד

איש כי תשטה אשתו

אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות (ה, יב, סוטה ג, א)

יש לבאר הא דמדמים כל עבירה שאדם עושה ל"תשטה אשתו" – סוטה האסורה לבעלה:

אשה סוטה, אף שבסתירה לבד הרי היא אסורה לבעלה, מ"מ הרי זה לשעה קלה בלבד, דכיון שלא נטמאה, אלא רק "נסתרה" – נעשית אח"כ טהורה לבעלה, כמ"ש "ונקתה ונזרעה זרע" (פרשתנו ה, כח) וכדאיא בגמ' "היתה יולדת בצער יולדת בריוח, נקבות יולדת זכרים, ו"היתה עקרה נפקדת" (סוטה כו, א).

ולזה מדמים כל עבירה לאשה סוטה, שבכך מלמדים אותנו, שגם בשעה שיהודי עובר עבירה, ו"נכנס בו רוח שטות" – אין זה ענין של טומאה לבעלה ח"ו, שהרי "וכבודי לאחר לא אתן" כתיב (ישעי' מב, ח), והיינו שהניצוץ האלקי שבכאור"א מישראל לא מגיע לשום "בעל" אחר ח"ו, ואין זה אלא שלשעה קלה עשה מעשה שטות, אבל סוף סוף – "ונקתה ונזרעה זרע", ו"לא ידח ממנו נדח" (שמואל ב יד, י).

ובמילא, גם אם נכשל באיסור דרבנן, או אפילו איסור חמור יותר, ו"נכנס בו רוח שטות", ועלול לחשוב שעליו נאמר "ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני" (ישעי' מט, יד), לכן מביאים על זה את הפסוק "כי תשטה אשתו", דכשם שהאשה שנסתרה, הרי רק לשעה קלה אסורה לבעלה, ובאמת אין זו טומאה, ולאחרי כן מותרת לו, כך גם בנוגע לבנ"י, הגם שידע איננו בנפשו שיש בו "רוח שטות", אין לו ליפול ברוחו. עליו לדעת שמעולם לא נטמא ח"ו, ואין זה אלא שלשעה קלה עשה שטות, אבל אח"כ – "ונקתה ונזרעה זרע", ויהי אצלו הענין דיחוד הבעל ואשתו, דהיינו גילוי השכינה בנפשו, גילוי פנימיות הנשמה.

(נ"פ לקוטי שיחות ח"ב עמ' 311 ואילך)

"אל תסתרי עם איש פלוני" בעבודת ה'

הדין דסוטה הוא – שכאשר האיש מקנא לאשתו, באמרו "אל תסתרי עם איש פלוני", ולא שמעה בקולו, אזי נקראת סוטה, כמבואר בפרטיות בפרשתנו. אמנם, איתא בגמרא (סוטה כה, א) ש"בעל שמחל על קינויו קינויו מחול", היינו, שביטולו של הבעל להסיר את הקינוי, כמו שמעולם לא קנא לה. ומחילה זו מועילה רק קודם שהאשה נסתרה עם האיש שעליו הזהירה הבעל, אבל "לאחר סתירה" לא מועילה מחילתו. אמנם, בירושלמי (סנהדרין פ"ח ה"ו) איתא, שהבעל יכול למחול על קינויו אפילו לאחר שנסתרה.

ומבאר הרגצ"בי (צפ"ע על הרמב"ם הל' סוטה פ"א ה"ז) שאין כאן פלוגתא בין הבבלי לירושלמי, כי הטעם לזה שמועילה מחילת הבעל הוא מפני שכל זמן שלא נסתרה, אין עדיין שום דבר מלבד הקינוי ש"ו, ועל הקינוי שלו הרי הוא בעל-הבית, ולכן יכול לבטלו. אבל לאחר הסתירה, ישנו דבר נוסף שאינו תלוי בו, ולכן לא מועילה מחילתו. וזה שבירושלמי איתא שגם לאחר סתירה מועילה מחילת הבעל הוא מפני שבירושלמי מדובר אודות סתירה כזו שכל מציאותה היא רק מצד הקינוי, כמו למשל אם אמר לה "אל תסתרי עם אביך" או "עם מאה בני אדם", שלולי הקינוי שלו אין זו סתירה כלל, ולכן בשעה שהבעל מוחל ומסיר את הקינוי שלו, הרי ממילא בטלה גם הסתירה, הדבר כולו.

והנה, איש ואשה למטה הם דוגמא להקב"ה כביכול וכנסת ישראל שנקראים איש ואשה, ועפ"ז גם אצל הקב"ה וכנסת ישראל יש "קינוי" ו"סתירה". ה"קינוי" הוא ציווי הקב"ה לכל אחד מישראל "לא יהי לך אלקים אחרים על פני", שדוגמתו הוא "אל תסתרי עם איש פלוני". וה"סתירה" קאי על בעל-גאווה שעליו אומר הקב"ה "אין אני והוא יכולים לדור" (סוטה ה, א). בבעל-גאווה לא נמצא הקב"ה והקב"ה אינו רואה כביכול אותו.

ולפי מה שביאר הרגצ"בי בנוגע לדברי הבבלי וירושלמי הרי מובן שבנוגע להקב"ה וכנסת ישראל, כיון שהאמת היא שתמיד "לית אתר פנוי מיני", הרי באמת לא יתכן אף פעם "להסתתר" מהקב"ה; הסתירה אינה אלא מפני שהקב"ה אינו רוצה גאווה ו"אין אני והוא יכולין לדור". וכיון שכל סתירה זו נעשית רק

שחרטה על העבר היא פרט בקבלה על להבא, דאם אינו מצטער על העבר ואינו מתחרט עליו ה"ז הוכחה שחסר בקבלתו והחלטתו על להבא, ולכן אין החרטה נחשבת "מעשה מיוחד" (כיון שמוכרחת היא להקבלה על להבא). אבל זהו דוחק גדול, כי בדיני התשובה המבוארים בשו"ע חו"מ ס"ו ס"ס לד שעל ידם רשע נעשה כשר לעדות, נזכרת רק קבלה על להבא, ומשמע מזה שאפשר לגמור בלב שלם שמכאן ולהבא יקיים מצוות ה' מבלי להרגיש צער וחרטה על העבר. וראה מש"כ הרמ"א שם סל"ג מיד כשמקבל כו' שלא לעשות עוד סגי ל"ו". נמצא שהחרטה אינה חלק מן העזיבה. וכן מורה פשטות לשון הרמב"ם "וכן יתנחם על שעבר", שאינו תנאי ופרט בעזיבת החטא, אלא ענין נוסף. ובכלל יל"ע בתירוק הנ"ל, דהא סו"ס גם עזיבת החטא (גמירת וקבלת הלב על להבא) נחשבת כדבר שלא "ידענו" ממצוות אחרות, כי אינה דומה הקבלה שבתשובה לקבלת עול מלכות שמים סתם.

והנה המבי"ט בקרית ספר על הרמב"ם ריש הל' תשובה העתיק לשונו בכותרת הנ"ל להל' תשובה "שישוב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה", ופירש "התשובה והוידוי מצוה אחד היא שאין וידוי בלי תשובה כי מי שמתודה ואינו גומר בלבו לשוב מחטאתו הוא כטובל ושרץ בידו והוידוי הוא גמר התשובה". וכוונתו במשל הטובל ושרץ בידו להא דכתב הרמב"ם גופי' בפ"ב מהל' תשובה ה"ג "כל המתוודה בדברים ולא גמר בליבו לעזוב הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו שאין הטבילה מועלת עד שישליך השרץ". וביאור דברי

לא יצוה לעשות מעשה מיוחד" (כמו שמביא שם דוגמאות מ"קדושים תהיו", "וערפכם לא תקשו עוד", ועוד). דהנה עיקר התשובה הוא, כמ"ש הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב "ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד", ובלשון אגרת התשובה הנ"ל "מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד. . דהיינו שיגמור בלבו בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה למרוד במלכותו ית' ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו הן במ"ע הן במל"ת". ונמצא שאין התשובה אלא ענין של קבלת מצות (שמקבל עליו לקיים תרי"ג מצות), וא"כ היא מ"הציוויים הכוללים", כי אין בה חידוש ו"מעשה מיוחד" שאינו נכלל בקיום שאר המצוות, ובלאו הכי חייב כל אדם לקבל על עצמו עול מצוות, ובלשון הרמב"ם בשורש ד שם בגדר ציווי הכולל – "לא צוה לעשות דבר זולת מה שידענו". ולפיכך לא נמנית מצות התשובה במנין המצוות, ורק מצות וידוי נמנית כי חיוב זה (לבטא בשפתיו גמירת הלב לעזוב כו') הוא "מעשה מיוחד" שאינו נכלל בשאר מצות התורה.

אך כד דייקת דוחק לתרץ הכי, כי יעויין ברמב"ם הל' תשובה שם דלאחרי ענין עזיבת החטא ממשיך "וכן יתנחם על שעבר", היינו שבתשובה יש עוד ענין (מלבד עזיבת החטא), שהאדם צריך להתחרט על העבר, ואם כן גם בתשובה עצמה יש "מעשה מיוחד" שלא נכלל בשאר מצוות התורה, והדרא קושיא לדוכתא, אמאי לא כלל הרמב"ם מצות התשובה במנין תרי"ג. ובדוחק יש לומר

רחמנא למול את הלב ולהסיר את קשיות העורף שישנה כבר, וכיון שלא הגדיר הכתוב אם היינו בשכבר גרמו לעבירה בפועל (ענין התשובה) או לאו, על כן שני האופנים נכללו בציווי זה.

ויעניין בריש אגרת התשובה לאדמו"ר הזקן שכתב בזה הלשון "והנה מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד", הרי כתב להדיא דגוף התשובה (שהיא עזיבת החטא) הוי מצות עשה מן התורה (ולא רק הוידוי), ובהמשך הפרק מוכח להדיא דקאי בשיטת הרמב"ם והסמ"ג, עיי"ש. וע"פ הנ"ל בדיוק ל' הרמב"ם בכותרת ההלכה, מובן מנין שאב רבינו הזקן להכריע דאף להרמב"ם התשובה היא מצות עשה ממש.

ומעתה עלינו לתרץ הטעם שמצוה זו דתשובה אינה נמנית במנין תרי"ג מצות, וכן ליישב לשון הרמב"ם בספר המצוות שלא הזכיר כלל חובת התשובה ומשטחיות לשונו שם משמע שרק הוידוי הוא המצוה. והנראה בזה, בהקדים דשאני ספר המצוות מספר הי"ד, דבס' הי"ד בא הרמב"ם להורות הלכה למעשה ובודאי שיש מצוה וחובה על האדם לעשות תשובה, אמנם בס' המצוות מטרת הרמב"ם היא רק למנות המצוות שנכללו במנין תרי"ג, וא"כ יש לומר דמצות תשובה היא מה"ציוויים הכוללים התורה כולה" שאינם במנין תרי"ג מצות, כמו שביאר בריש סהמ"צ בשורש רביעי "שאין ראוי למנות הציוויים הכוללים התורה כולה. . כאילו יאמר עשה כל מה שצויתך לעשות כו' ואין פנים למנות הציווי הזה מצוה בפני עצמה שהוא

מ"ע שיתוודה בפיו". ובאמת כך גם מורים דברי הרמב"ם הנ"ל בס' המצוות "היא שצונו להתודות על העונות כו' ולאמר אותם עם התשובה", היינו שהמצוה היא אמירת וידוי, ולא הזכיר כלל שיש חובה על האדם לעשות תשובה, רק המצוה היא להתודות כשעושה תשובה.

ואע"ג דאמר קרא "ושבת עד ה"א" (ונזכר במנ"ח שם), הא הרמב"ם גופי' כבר הודיענו בהל' תשובה פ"ז ה"ה דפירוש הכתוב כאן הוא הבטחה וסיפור דברים ולא ציווי (וראה רמב"ן עה"ת נצבים שם, יא. ובסמ"ק (מצוה נג) מנה מצות תשובה מכתוב זה ד"ושבת עד ה"א").

אולם באמת אישתמיטתי להמנחת חינוך דבריו המפורשים של הרמב"ם בכותרת להל' תשובה (וכבר נודע שאף הכותרות הן מגוף לשון הרמב"ם, והרי זהו אף לשונו במנין המצוות דריש ספר היד ע"ס ההלכות), וז"ל: "הלכות תשובה, מצות עשה אחת והיא שישוב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה", עכ"ל. הרי הרמב"ם ברור מלולו שהמצוה כוללת שני דברים, שישוב מחטאו ויתודה, ועל כרחך צריך לומר דזה שהרמב"ם הזכיר בגוף ההלכות רק חובת וידוי לא בא לאפוקי מצות תשובה, כי זה ברור שיש מצוה על האדם לשוב מחטאו כמפורש בכותרת (ובעל כרחו יש להעמיס כן בשאר לשונותיו הנ"ל). ואף שהכתוב ד"ושבת" פירשו כבר שלא בלשון ציווי, עדיין יש לומר מקור למצוה זו בתורה, כי אפ"ל שנכלל בכתוב "ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד", פירוש, דציוה

חידושי סוגיות

עיון ופולפל בסוגיות הפרשה

גדר מצות התשובה לשיטת הרמב"ם

יפלפל בקושיית העולם אמאי מנה הרמב"ם רק הוידוי ולא עצם מצות התשובה למצוה, ויקשה על ביאור המנ"ח / ידחה הסברא דהיא מן הציוויים הכוללים שאינם נמנים / יסיק ע"פ ביאור דברי המבי"ט שוידוי ותשובה ענין אחד הם

ה"נ דהתורה אמרה **אם** יעשה תשובה יהי' על תואר כך להתודות כו' ובכך תשובתו מקובלת. . אבל אינו מבטל שום מצוה אם אינו עושה תשובה. . כי זה אינו מצוה כלל רק כמו גירושין והדומה שהתורה כתבה דיני המצוה אם ירצה שעונו יכופר יעשה תשובה על תואר כך וכך. ר"ל דאינה מצוה חיובית, אלא שהרצוה לעשות תשובה אמרה תורה היאך יעשנה. ודייק כן גם מלשון הרמב"ם בריש הל' תשובה שכ' "כל מצות שבתורה כו' כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל-כרובך הוא. . וידוי זה מ"ע כו'", ד"מבואר בדבריו דאין התשובה מ"ע, דלא כתב מ"ע שיעשה תשובה רק אם בא לעשות,

כתב הרמב"ם בסהמ"צ עשה עג "שצונו להתודות על העונות והחטאים שחטאנו לפני האל-ולאמר אותם עם התשובה, וזהו הוידוי כו' והוא אמרו כו' והתודו את חטאתם אשר חטאו" (פרשתנו ה, ז). וכבר תמהו רבים בזה, אמאי לא מנה הרמב"ם במנין המצוות אלא מצות הוידוי ולא גוף מצות התשובה.

והנה המנחת חינוך מצוה שסד האריך לתרץ שיטת הרמב"ם "דתשובה אינה מצוה. . מ"ע זו [דוידוי] הוי כהרבה מצות מהתרי"ג. . שאינה מצוה לעשות או שלא לעשות רק העשי' על תואר כך וכך נחשב מצוה, כמו גירושין וטוען ונטען. . דדיני המצוה [ש]אם יעשה כך יהי' כך הוי מצוה,